

Doris

Nr 40 2021

FRÅN HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

En gåva till Harry Martinson-sällskapet.

Vi breddar författarskapet genom våra insatser

Harry Martinson är i allra högsta grad levande i den offentliga debatten. Han citeras och refereras till med jämna mellanrum i stora och små sammanhang. Det görs filmer och böcker med Harry Martinsons liv eller verk som utgångspunkt. Ett ypperligt exempel på detta är Björn Larssons bok *Harry Martinson: på luffen i ett författarskap*. Att den nu blivit publicerad och dessutom årsbok är en vinstlott för oss alla. Längre fram kan vi även se fram emot publiceringen av Johan Svedjedals biografi om Harry Martinson. Under sommaren skrev Svedjedal en mycket intressant artikelserie i *Dagens nyheter*, "Harry Martinson och bilen".

Aniara har och kommer sannolikt alltid att dominera Martinson-bilden i den kulturella offentligheten. Verket fick ju dessutom en renässans genom Pella Kågerman och Hugo Liljas filmatisering 2018. Men nu ser vi en fördjupning av Martinson som är oerhört välkommen. En ny generation har upptäckt Harry. Intresset för hans liv, livssyn och andra delar av hans författarskap tilltar. För Harry Martinson är så mycket mer än storverket *Aniara*. När en del författare tenderar att överskuggas av sitt paradverk så gäller detta tack och lov inte Harry.

En viktig anledning till detta är att vi som Sällskap ständigt strävar efter att vidga bilden av författarskapet.

Martinsons författarskap frodas alltså i den offentliga debatten och vi kan sola oss i dess glans. Men det som verkligen gör mig stolt är när vi, Sällskapet, har gjort skillnad. När någon av er tipsat nyfrälsta Aniara-entusiasterna om någon av romanerna, naturessäerna eller diktsamlingarna. När ni initierat en bokklubb eller lokal Martinsongrupp, när ni högläst en dikt för vänner, när ni berättat för någon om Harry Martinsons intressanta liv... Ja, när vi gör den

Omslagsbild:

Tavlan målad av Harry Martinson på omslaget är skänkt till Sällskapet av Johan Drejer, vars farmor Gunvor Andersson var syster till Harry Martinson, och tavlan har han fått av sin gammelfaster Lily.

här typen av såväl stora som små insatser så skapar vi utrymme för författarskapet att växa.

Detta leder inte per automatik till fler medlemmar eller andra sifframässiga resultat. Nej, för det är en annan sorts framgång; det är en känsla av glädje och stolthet, ett meningsfullt sammanhang och en gemenskap. Så hur kan vi göra fler av dessa små och stora insatser? Den frågan vill jag skicka med er när vi nu skymtar den frihet som vi hade före pandemin. För när vi fokuserar på dessa insatser så utvecklar vi vårt Sällskap och blir en kraft som gör skillnad för att bredda författarskapet.

Vi kommer emellertid inte ifrån att ju fler medlemmar vi blir, desto fler av dessa små och stora insatser kan vi göra. Det är därför som du är viktig. Det är viktigt att du fortsätter att vara medlem och det är viktigt att vi gör vårt Sällskap attraktivt för fler att vara med i genom att vi själva finner glädje i det vi gör.

Semir Susic
Ordförande

Stöd Harry Martinson-fonden!

Stöd gärna sällskapets fond till Harry Martinsons minne.

Använd den när du t ex ska skicka minnesgåvor eller göra uppvaktningar i olika sammanhang. Det kan ju också vara så att du någon gång har en slant över och vill bidra till vår verksamhet. Fonden förvaltas av styrelsen som anslår medel ur den till stöd för olika projekt.

Pengar sätts in på HM-fondens bankgiro 5118-0024.

Tack för din gåva!

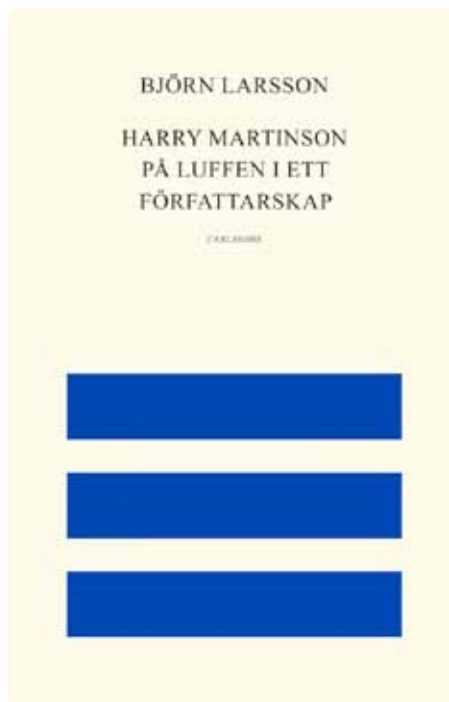
Harry Martinson.

På luffen i ett författarskap.

Varför skriva en bok om Harry Martinson när man kan läsa hans egna böcker? På den frågan finns åtminstone ett enkelt svar, nämligen önskan att locka fler att läsa Harry Martinson eller att uppmuntra de som redan läst och uppskattat hans böcker att läsa dem en gång till, med delvis nya läsglasögon. Om man däremot ställer frågan om

varför man valt att skriva om just Harry Martinson, i stället för om någon annan – stor – författare, så blir det genast svårare att komma med ett enkelt – eller kort – svar. I grund och botten är väl min bok ett försök att besvara den frågan.

Exakt när eller varför jag för några år sedan började fundera över att skriva en bok om Harry Martinson kan jag inte riktigt reda ut. Jag hade redan publicerat ett antal texter om olika aspekter av hans författarskap, ibland på eget initiativ, ibland på begäran, varav flera till *Doris*, men också till ABF, Tvärsnitt och Sveriges radio, men utan en tanke på att de skulle kunna bilda stommen till en hel bok. Jag hade också, tillsammans med min franske översättare Philippe Bouquet, översatt *Aniara* till franska och under det arbetet fått upp ögonen för många aspekter och detaljer som jag aldrig tidigare uppmärksammat, trots att jag

Carlssons förlag

säkert hade läst Martinsons rymdepos ett dussintal gånger vid det laget.

Något liknande hade gjort sig gällande när jag skrev min seglingskildring om livet och tillvaron betraktade från sittbrunnen i en mindre segelbåt på Nordsjön och i keltiska vatten, *Från Vredens Kap till Jordens Ände*. Jag hade skrivit färdigt en första version av boken när jag läste om *Resor utan mål* och *Kap farväl!* Jag upptäckte snart att Martinson redan hade sagt mycket av det jag försökte säga, bara vassare och skönare. Jag lät alltså varje kapitel avslutas med ett Martinsoncitат och insisterade också på att omslaget skulle påminna om reseskildringarnas originalutgåvor.

I samma veva, om jag minns rätt, lät jag studenterna på Författarskolan i Lund läsa och kommentera *Vägen till Klockrike*, en av världslitteraturens få lyckade idéromaner. Trots att jag hade läst romanen tidigare och skrivit av långa passager upptäckte jag nu tillsammans med studenterna nya lager och andra tankar och känslor som jag inte hade noterat tidigare. Framför allt slog det mig hur rykande aktuell romanen var; trots att den var skriven före, under och strax efter Andra världskriget hade den inte fått en rynka, snarast tvärtom.

Om man därtill lägger den samhörighet som jag alltid känt med Martinson, delvis som människa, men än mer med den vision av livet och världen som genomsyrar hans verk, så är det kanske inte så konstigt att jag som yrkesskadad författare och dessutom litteraturvetare började överväga att skriva något mer sammanhängande om hans författarskap. Innan jag skred till verket var jag emellertid tvungen att försäkra mig att det jag ville säga inte redan var sagt. Det är visserligen sant att betydande författare bör omtolkas med jämna mellanrum och läsas från olika tidshorisonter, men det finns knappast någon anledning att återuppfinna hjulet.

Det förtjänar alltså att understrykas att det redan har skrivits mycket klokt och insiktsfullt om Harry Martinson, av Staffan Söderblom, Ingvar Holm, Kjell Espmark, Johan Stenström, Johan Wrede och fler därtill. Utöver de monografier som skrivits av de nämnda skulle jag särskilt vilja framhålla de efterord som olika skribenter författade till Harry Martinsons samlade verk utgivet av Albert Bonniers förlag i samarbete med Harry Martinson-sällskapet. Dessa efterord håller genomgående en utomordentligt hög kvalitet, är inkännande och väldokumenterade. För den som vill ha

en kort introduktion till Martinsons författarskap i sin helhet kan jag rekommendera *Harry Martinson* av Karl-Olof Andersson; och för den läsare som vill tränga litet djupare in i varje text, Staffan Söderbloms *Harry Martinson* och Kjell Espmarks *Mästaren*.

Här och där har jag lånat och kommentera iakttagelser och reflektioner av mina föregångare. Däremot har jag inte gjort något systematiskt försök att knyta an mina egna tankar till tidigare Martinsonkritiker, i form av sidohänvisningar, citat och fotnoter. *På luffen i ett författarskap* är trots allt inte en akademisk studie, utan snarare en nomadisk essä skriven av en författare och läsare. För vidare läsning och fördjupning har jag i stället sammanställt en någorlunda komplett bibliografi över vad som skrivits om Harry Martinson hittills. Till den kommer förhoppningsvis att kunna läggas inom en inte alltför avlägsen framtid den biografi om Harry Martinson som Johan Svedjedal är i full färd med att författa för utgivning på Bonniers.

Men även om anslaget i boken snarast är att betrakta som ett slags kritik på luffen menar jag samtidigt att texterna tar upp frågor och ämnen som inte riktigt fått den uppmärksamhet de förtjänar. Det gäller kanske i synnerhet Martinsons mer filosofiska och existentiella tankar om världen och människan. Läser man tidigare studier, uttolkningar och recensioner av Martinson, så blir man varse att de flesta kritiker lägger störst vikt vid Martinson som poetisk diktare, det vill säga vid estetiken, och mindre vid "innehållet". I recensionerna av *Aniara*, exempelvis, är detta tydligt: kritikerna diskuterar livligt och oftast lovordande Martinsons poetiska kraft, men få behandlar, särskilt inte känslomässigt, rymdskeppet Aniaras och därmed människornas tragiska slut i universums avgrunder. Karl Vennberg skriver exempelvis i sin recension av *Aniara* i *Aftonbladet* att Martinson "nog måste sägas vara bättre som rymdskeppare än som livskritiker eller livsförklarare". Undantaget är Johan Wrede i sin bok *Sången om Aniara*, vars uttryckliga syfte är att studera Harry Martinsons "tankevärld", men inte heller Wrede tar riktigt ställning till tankevärdens angelägenhetsgrad och aktualitet. Det är kanske för övrigt inte bara en tillfällighet att det antikvariska exemplar av Wredes bok som jag införskaffade härförleden var ouppsprättat från och med del 3, just den del som omhandlar "Aniaras idévärld", medan del 1 och 2, som huvudsakligen tar upp språk, vokabulär och poetisk teknik tydligen var läst av den förra ägaren av boken.

Jag kan också tycka att det biografiska inslaget i den tidigare kritiken är för markerat; det är som om kritikerna inte kan låta bli att läsa texterna in i ljuset av Martinsons eget liv. I studien *Sången om Aniara* gör för övrigt Johan Wrede en intressant iakttagelse om berättartekniken i *Aniara* då han konstaterar att det han kallar för det "personliga berättandet", det vill säga berättande i jag-form, visserligen förekommer, men att jaget "inte alltid får ett entydigt korrelat", det vill säga att "jaget" inte syftar på berättaren/författaren själv utan på varje tänkt "jag". Med tanke på att Martinson så ofta betraktats som en självbiografiskt inspirerad författare är det värt att framhålla att alla hans romaner är berättade i tredje person, att hans eget namn, Harry Martinson, bara förekommer vid ett enda tillfälle i reseskildringarna och att han överlag är förtegen om sitt privatliv; det är exempelvis förgäves som man i hans dikter, romaner eller essäer letar efter gestalter som kan föra tankarna till hans familjeliv med hustrun Ingrid och döttrarna Harriet och Eva. I dessa tider, då det exhibitionistiska jag-berättandet tycks breda ut sig som en farsot, känns Martinsons diskretion uppfriskande.

Ett exempel på hur en biografisk läsning kan leda kritiker och läsare på villospår är det ofta luftade antagandet att de många kvinnor som uppträder i romanerna och i *Aniara* är uttryck för Martinsons längtan efter sin mor, Betty, som övergav honom och några av systerkonen när hon for till Amerika för att aldrig mer komma tillbaka. Om man däremot granskar dessa kvinnoporträtt närmare så upptäcker man att de i stort sett aldrig framställs som modersgestalter. Vad exempelvis Bolle och de andra luffarna saknar och längtar efter är kvinnor att älska, inte sina mödrar som knappt nämns med ett ord.

Om Martinson är en stor och angelägen författare, vilket han är, så måste hans böcker kunna tala till läsarna även om man inte vet ett dugg om författarens liv. Här och där har jag citerat vad Martinson sagt i intervjuer och skrivit i diverse artiklar, men i huvudsak har jag läst hans verk utan att använda författarens liv som tolkningsnyckel.

Det är förstås sant att Martinson i sina bästa stunder är en oslagbar, originell och oeffterliknelig språkvrängare, inte bara i poesin för övrigt. Men jag har velat visa att han är minst lika originell och angelägen i sin framtidsinriktade reflektion över människans vill-

kor. Framför allt har jag försökt att förhålla Martinsons tankar om världen och människorna till vår tid, att ställa frågan hur vi kan och bör se på de möjliga verkligheter, på gott och ont, som Martinson gestaltar. Det som tycks mig saknas i de ofta briljanta studier som gjorts av Harry Martinsons författarskap är ett nutida ställningstagande till den världs- och livspegel som Harry Martinson håller upp för våra ögon. Den fråga som inte riktigt ställs och besvaras i tidigare studier är varför vi ska *fortsätta* läsa Harry Martinson, utöver att låta oss bländas av förföras av hans poetiska estetik.

Slutligen vill jag tacka Göran Bexell och Johan Stenström för att de låtit mig fritt citera ur och återanvända de inlägg de skrev i vårt gemensamma meningsutbyte i *Doris* om Harry Martinson och etiken. Ett särskilt tack riktar jag också till Åke Widfeldt, Janne Flyghed och återigen Johan Stenström, som alla läst och kommenterat manuskriptet i sin helhet med en skarp och kritisk blick. Ett särskilt tack går också till Göran Bäckstrand utan vars outtröttliga och generösa engagemang den här boken förmodligen inte hade sett dagens ljus. Jag vill också passa på att uttrycka min uppskattning för alla de som inte bara har hållit liv i Harry Martinson-sällskapet, utan också starkt har bidragit till och fortsätter att bidra till att Martinsons författarskap fortfarande är tillgängligt och en del av det litterära landskapet i vårt land.

Björn Larsson

En viktig kulturgärning i Jämshögs hembygdsmuseum

En onsdagsmorgon i augusti möter Bengt och Ing-Mari Bejmar mig välkommen i dörren till Jämshögs hembygdsmuseum. Det första de vill visa mig är tavlan signerad Harry Martinson, vilken nyligen skänkts till Harry Martinson-sällskapet av Johan Drejer. Tavlan föreställer en finstämd vy över en vitkalkad lantgård nära stranden vid en vidsträckt horisont med en höstack i förgrunden. Den är placerad bland alla andra intressanta och vackra föremål i museets samlingar, och finns som omslagsbild på det här numret av *Doris* nr. 40.

Bengt och Ing-Mari Bejmar

På min första fråga till Bengt Bejmar hur det kommer sig att han började intressera sig för Harry Martinson, svarar han:

– Jag har varit intresserad av Martinson så länge jag har varit läskunnig, höll jag på att säga.

Bengt Bejmar arbetade på LM Ericsson i Karlskrona och Ing-Mari Bejmar på Proviantboden. Paret gifte sig år 1956 och de bodde då på Hästö. Verksamheten han arbetade med flyttade till Ronneby och själv flyttade han och hustrun till Olofström och han fick en anställning på Facit i Svängsta. Skrivmaskiner blev omoderna när datorerna gjorde sitt intåg och Facit fick slå igen år 1995. Eftersom Bengt Bejmar var på gränsen till pension och höfterna började krångla så fick han gå i sjukpension. Det blev starten på hans stora mångåriga kulturgärning.

Det var Ing-Mari Bejmar som öppnade dörren till intresset för hembygdsmuseet och dess författare. Vid ett tillfälle på 70-talet var Harry Martinson på anonymt besök på museet och en grannfru som var engagerad i besöket bad Ing-Mari Bejmar komma med och hjälpa till, men Bengt Bejmar hade ingen tanke på att följa med då, men det var så kontakten med museet inleddes. Bengt Bejmar blev snart mer och mer involverad i hembygdsmuseet, tillbringade mycket tid där och började registrera allt som fanns i samlingarna:

– Jag har hållit alla föremål i museet i mina händer. Ofta har jag funderat på varför Martinson skaffade just den eller den där etiketten. Alla cigarrettketter kan man förstå om man läser *Vägen till Klockrike*.

Bengt Bejmar

Tidigare hade Bengt Bejmar läst mycket av Martinson, framför allt poesin, men han började läsa om allt igen. Dessutom lyssnade han på guidningarna som gjordes av Sven Edvin Salje och andra och lärde sig av dem. Det är trösterikt att höra för oss andra som har lång väg kvar till den kunskap som Bengt Bejmar besitter – det går att lära sig om man läser och lyssnar. Så småningom började Bengt Bejmar själv guida sällskap och om han inte visste något eller var tveksam om något ringde han Salje, som kunde allt om Harry Martinson, föreläste ofta om honom och tillbringade mycket tid på museet. Ibland gjorde de guidningar tillsammans, Bejmar och Salje. Antalet guidningar och föreläsningar har under årens lopp varit minst ett par tusen och antalet personer som närvarat uppgår till omkring femtio tusen.

– Det var roligt när det kom en buss med besökare, framför allt om de var pålästa och ställde frågor, säger han.

Bejmar berättar att det mesta med besöken och guidningarna har varit positivt, men det som har varit mindre roligt är när ingen säger något eller gnällspikar som kommer med konstiga frågor. Hos många besökare väcker de olika föremålen på museet minnen och de kan ibland be om att få hålla i någon burk eller något annat. En speciell händelse med ett föremål var när Harry Martinsons dotter fick syn på Martinsons skrivbord på museet och utropade ”Morfars skrivbord!”. Synen berörde och återkallade minnet av vistelser hos morfar Harry.

Cigaretetikett. Jämshögs hembygdsmuseum

De sista fem åren Salje levde hade Bengt Bejmar och han daglig kontakt. Salje ligger bakom mycket på museet och hjälpte till med registrering av

material och placering av föremål. Alla dessa intressanta och värdefulla föremål på museet berättar historier. En emblematiskt tolkning av alla märken, etiketter, burkar och andra föremål som Martinson samlade, kan enligt Bengt Bejmar utgöra en hel världshistoria. Några favoriter i samlingen är de cirka tre tusen vackra exlibris-etiketter, som man kan titta på och bläddra bland.

På hembygdsmuseet finns alla de burkar, flaskor, etiketter och annat vilka Harry Martinson en gång samlade och sedan inrättade till en affär till sina döttrar när familjen bodde i Vårdinge. Bejmar berättar att Martinson själv var på plats i Jämshög och bestämde efter sitt minne hur allt skulle placeras i museet och han var mycket noga med att föremålen skulle sättas upp på ett visst sätt i hyllorna.

När Bengt Bejmar jämför de båda författarna Salje och Martinson uppskattar han deras verk lika högt, men karakteriserar Salje som bygdens store epiker och Martinson som bygdens store lyriker. De två romaner han anser stå högst är Martinsons *Vägen till Klockrike* och Saljes *Kustridarna*. Den frekventa och djupa kontakten med Salje har ändå påverkat Bejmar i hög grad vilket hans uttalande ”Salje är underbar” visar.

Sedan i slutet av 1990-talet, när Ingegerd Bodner var ordförande, har Bejmar varit engagerad i Harry Martinson-sällskapets styrelse. Kontakterna med styrelsemed-

Exlibris och burkar. Jämshögs hembygdsmuseum

lemmar och möten har varit givande och intressanta. Den tidigare ordföranden Åke Widfeldt, som Bejmar beskriver uppskattande som kunnig och pedagogisk, har han känt lika länge. Han berättar vidare att han varit med på alla årsmöten, men ett årsmöte var speciellt och det var år 2010 när han träffade en ung man, Semir Susic, som nu är Sällskapets ordförande och på mötet fick paret Bejmar bra kontakt med en familj från Nederländerna och kontakten har fortsatt därefter.

När man ser alla föremål på museet, märken, etiketter, burkar, bilder, texter, modeller och mycket, mycket annat inser man att den som har hållit i alla de här tingen, sorterat dem, registrerat dem noga, vårdat dem och visat dem för tusentals besökare, har hittills ägnat åtskilliga timmar åt uppgiften, och arbetet fortsätter ännu. Ing-Mari Bejmar har också ägnat åtskilliga timmar med att varit behjälplig och även serverat ett motsvarande antal koppar kaffe med tilltugg. Hon sa ofta när någon sökte maken att ”Han är på hemmet” och hemmet är alltså hembygdmuseet, där han ibland har vistats mer än hemma i bostaden. Självsäger Bengt Bejmar att:

– Det har varit och är en stor förmån att få vara här.

Irmeli Romo

Faktaruta

Jämshögs hembygdmuseum

Hembygdmuseet i Jämshög drivs, förvaltas och utvecklas av Jämshögs Hembygdsförening. Museet har fyra huvuddelar, Hembygdmuseet, Författarmuseet, Skolmuseet och Hantverkermuseet.

Författarmuseet innehåller samlingar och utställningar som rör författarna, Harry Martinson, Sven Edvin Salje, Pehr Thomasson och Axel De la Nietez.

Museet finns på Hantverkargatan 15 i Jämshög och kontakt kan nås via jamshoghem@gmail.com

Annorlunda och minnesvärd Majdag 2021 – med lite Göteborgsfokus.

Nästa år i Jämshög!

Även om det var väldigt ledsamt att vi inte heller 2021 kunde träffas ”i det verkliga livet” och genomföra den två dagar långa årshögtid som vi planerat och längtat efter, kan vi ändå glädjas åt att det blev en mycket givande sammankomst online den 8 maj. Årsmötesförhandlingarna kunde genomföras, vi fick en föreläsning av årets klockrikestipendiat och därtill en fiktiv spårvagnsresa till Majorna. Och vi var många som deltog – närmare 60 personer tog del av föreläsningarna och årsmötet bevistades av 38 medlemmar.

Den första punkten på programmet var en hyllning till Jonna Bornemark, författare och filosofiprofessor vid Södertörns Högskola, som tilldelats 2021 års Klockrikestipendium. Irmeli Romo, representant för juryn, presenterade juryns motivering – ”Jonna Bornemark formulerar vår samtids version av det Harry Martinson uttrycker och gestaltar i sina verk”. Mer om juryns beskrivning av vad det är, som för Martinson och Bornemark samman, finns att läsa i Doris nr 39.

Jonna Bornemarks föreläsning hade rubriken ”Om att tappa bort ovisshet, förundran och känsla – och om att finna dem på nytt.” I detta mätandets tidevarv ska vi veta att vi inte kan veta allt och vi ska inte sluta förundras och känna. Frågorna *Var kommer vi ifrån? Vart är vi på väg? Vad är viktigt? och Vilka är vi?* är centrala och här kan konsten, inte bara forskningen, hjälpa oss med svaren och vi behöver återupptäcka subjektiviteten. (Hela föreläsningen kan ses på Youtube, ”Jonna Bornemark maj 2021”).

Årsmötesförhandlingarna genomfördes enligt dagordningen. Malin Häggblad och Dan Sjögren valdes in och välkomnades som nya

styrelsesuppleanter. Malin och Dan presenterar sig på annan plats i detta nummer av Doris. Adam Bergström, Maude Fröberg och Kajsa Fasth välkomnades som nya medarbetare i Stockholmsgruppen.

Som avslutning på dagen tog Dan Sjögren oss med på en resa i Göteborg med spårvagn 208. Och det var samma resa med samma vagn, som Harry y gjorde maj 1918, och som vi skulle gjort tillsammans, om inte pandemin satt stopp för vårt fysiska möte. Nu blev det istället en resa i ord och bild under rubriken *Pojken i spårvagnen* och vi fick följa med pojken Martin från romanen *Vägen ut* på hans väg till barnhemmet på Timmermansplatsen. Citat ur romanen fick illustrera hur pojken växer i takt med att spårvagnen tar sig västerut, uppför Stigbergsliden, ner genom Hängmattan och bort mot Chapmans Torg. (Hela föreläsningen kan ses på Youtube, ”Dan Sjögrens föredrag 8 maj 2021”).

Efter att de fysiska Majdagarna ställts in både 2020 och 2021, håller vi nu tummarna för att de ska kunna genomföras 2022. Vad vi längtar till Jämshög! Vad vi längtar efter gemenskapen, möten och samtalen med varandra! Vad vi längtar efter att göra utflykter tillsammans, uppleva saker och lära oss mer!

Carina Olsson

Nya medlemmar i Harry Martinson-sällskapetets styrelse

Dan Sjögren

Dan Sjögren 79, gymnasielärare, journalist, skivarpedagog, kritiker och till slut medlem i detta illustra sällskap. Recenserar sedan fyrtio år böcker och skriver gladare texter i DN och GP.

Så ser väl mitt liv ut, om jag ska hålla mig till bokstaven.

Harry Martinson har varit med hela tiden.

Hans skaparblick, djupa kunskaper och saliggörande språk har fungerat som ljus och lykta, också när jag själv skriver artiklar för dagspressen.

Det ämnet är kanske inte så ofta behandlat: att en vanlig murvel i all blygsamhet försöker använda eller fullfölja en tanke, en iakttagelse, en bild eller en oemotståndlig vers av mästaren.

Hur det går till?

Inte vet jag. Jag utgår inte från citat som jag sedan använder för att stava mig fram i min text. Ett par av Harrys ord kan bara plötsligt klinga till och styras. Vi är ju alla små ekotempel.

Hur mycket Martinson vill då en svensk normalläsare få i sig till morgonkaffet eller efter jobbet? Inte så mycket som vi förstås. Man får skriva med foten på bromsen.

Hur mycket av hans texter tål jag själv? Det händer att han hälsar på lite för ofta. Han kan ta över, ja när jag skriver. Då ekar jag bara med. Och Harry blir ett störningsmoment!

Malin Häggblad

Jag mötte Harry Martinsons diktning i gymnasiet poesiläsning. Fastnade då för Juninatten, som jag senare tonsatt tillsammans med åtta andra av hans dikter. Älskar hans målande beskrivningar av miljöer, känslor, förmimmelser och stämningar. Jag arbetar i skolan med de yngsta eleverna i förskoleklass. Kommer ursprungligen från Västerbotten, men bor nu med make och

två snart utflugna barn i värmländska Kristinehamn.

Att möta en gud

Den som bekantar sig med ett landskap eller vill se på det med nya ögon kan som bekant ha stor hjälp av Harry Martinson. Hans skaparblick, djupa kunskaper och sublimes iakttagelser kan fungera som ljus och lykta när man travar runt i terrängen. Själv uppfattar jag hans dikter som en sorts styrorgan, en kompassmakt för att nu använda ett av hans egna begrepp. Ofta går han före och jag följer

Nu bor vi på en liten ö nära kusten och vid mina omläsningar upptäcker jag att det ändå är rätt få av Martinsons dikter som egentligen handlar om havet. Din stolle, tänker nog många som

stöter på en sådan summering. Martinson eldade sig ju runt på de sju haven och skrev tidigt poetiskt om konvojer, kabelskepp, klockbojar och Floridatång. Dikter om båtar och skepp spelar också en avgörande roll när han slår igenom; man kan gott säga att han tar sig in i den svenska litteraturen sjövägen. Men ser man till hans enorma lyriska produktion, inte minst det som getts ut postumt, så är han likväl en inlandsdiktare. Jag har inte fört bok men det är ändå mitt bestämda intryck.

Efterskörd

Havet har kallnat och höststormen rider sjön.

Plagen har eftersåsong till halva priser.

Servitrisen i den nästan tomma matsalen med glasutsikt mot stormen serverar tyst en fisk åt havsguden som äntligen har vågat sig hit.

Medan hon förstulet ser på honom önskar hon att hon själv vore en sylfid, en av de äkta ur myten och havet.

Då kunde hon honom behaga.

Men hon säger ingenting. Och när havsguden gått känner hon det vara för sent att ropa efter honom.

Hon skyndar till glasrutorna och ser honom stiga ut mot oceanerna.

Snart, alltför snart tycker hon, är han borta och endast vågorna rullar in. Stormen mot rutorna ökar. Det går mot oktober.

(i samlingen Dikter om ljus och mörker)

Dikten Efterskörd handlar om havet och den makt som styr och ställer där och mötet med en kvinna som blir blixtförälskad i en gud. Man anar i dikten ett lite lekfullt drag som inte så ofta lyfts fram när Martinsons texter analyseras. Där brukar finnas desto mer av gravallvar.

Efterskörd är en rätt fri, rytmiserad prosadikt som på ett nästan vitsigt sätt knyter an till havstemat. Scenen är ett ödsligt pensionat nära stranden. ”I den nästan tomma matsalen med glasutsikt / mot stormen” spisar havsguden en på stället anrättad fisk.

Han har ”vågat sig” fram, som det står i dikten, när lokalen är övergiven och folk har återvänt till sina vanliga liv men blir genast igenkänd av servitrisen. Egentligen vill hon följa med honom, då som en sylfid, för en sådan skulle äga förmågan att ”honom behaga”.

Hon vet alltså vad en sylfid är, det är nästan mer än vad jag kan skryta med men nätet meddelar att sylfider är en sorts luftandar. Och servitrisen drömmer i det ögonblicket om att bli en sådan, ”en av de äkta ur myten och havet”. ”Men hon säger ingenting”, modet sviker henne. Det är inte lätt att närma sig en gud som inte är förklädd och hon är ju inte en sådan varelse hon vill vara, en luftande.

Efter maten går guden ner till stranden och stiger ”ut mot / oceanerna”. Servitrisen trycker näsan mot rutan och ser honom nå fram till svallet. Havsguden försvinner ur hennes liv. ”Snart, alltför snart tycker hon, är han borta och endast / vågorna rullar in”.

I samlingen finns en rad dikter som är rätt episka och *Eftersåsong* liknar egentligen en liten novell där myt och överjordisk längtan är temat. De fyra postuma samlingar som gavs ut efter Martinsons död (men också Tuvor förstås) är annars rätt folktomma. Ja, det är mitt allmänna intryck men jag har inte heller denna gång räknat eller mätt mängder i hans volymer.

På vilket sätt visar då Eftersåsong vägen för mig?

Med lite god vilja kan man tänka sig att det är just i vår trakt som havsguden har hamnat, på pensionatet i Tofta. Den goda viljan har jag. Brukad så lekfullt visar den hur vår lilla ö hänger samman med jordens hav. När vi sitter på röset och spanar ut över de sjuttiofem öar och skär som omger oss kan vi ana vilken väg guden valde när han lämnade Lycke.

Efter att alltså ha ätit och betalat tog han sig förbi Brattholmens västsida, gissar vi, simmade eller red vidare på stormen mot Stora Holmen grå, passerade Högo, lämnade Fölungen och Gula Märren bakom sig och nådde sedan öppet hav och vidare horisonter. Att stormen ökade berodde väl på att havsguden samlade ihop och kopplade samman vindarna för att bruka dem som motorer eller drivmedel när han klev i ute på udden och tog sig hem till Medelhavet, tror vi.

Havsguden själv är närmast en bifigur. Det är servitrisen och hennes möte med det överjordiska men också hennes egen situation som är det centrala. Dikten tar i den meningen också upp ett av våra mest älskade teman: att vi vill kunna stiga in i våra drömmar och leva vidare där.

”Blott i drömmar Olympen stiger till dödliga ner”, skaldade Stagnelius. Det är en sådan nedstigning vi beskådar här också. Men Martinson bryter samtidigt upp drömmen och gör den omgivande ramen vardaglig. Guden äter kanske torsk med äggsås. Mot slutet av dikten går han ut ur det mänskliga, återtar sin höga roll och förflyttar sig till sitt rätta element.

Och den stackars servitrisen fann inte de där förlösande orden eller den djärvhet som kunde förändrat hennes liv. Det får hon leva med resten av sitt liv.

Dan Sjögren

”Göteborg har skapat hälften av mig”

Stort intresse för föredrag om Harry Martinson i Göteborg

Den sista torsdagen i september kom drygt fyrtio personer till Allégården/Dicksonska Folkbiblioteket för att lyssna till Dan Sjögrens föredrag om Harry Martinson i Göteborg under rubriken ”Göteborg har skapat hälften av mig” (citat ur författarens tal när han valdes in i Svenska Akademin 1949). Evenemanget var ett samarbete mellan Allégårdens pensionärsförening och Harry Martinson-sällskapet.

Dan berättade om Martinsons upplevelser i Göteborg under olika perioder och illustrerade med bilder samt med många kopplingar till och citat ur bl.a. *Vägen ut* och *Vägen till Klockrike*. Detta uppskattades mycket av publiken liksom flera exempel på författarens nyskapande språk – ”Om sommaren är livet ett **paradisförsök**”, ”in-sjöns **granskogsblänka**” och en piskad oxe beskrivs med uttrycket ”sårskavd under **livtidsoket**”.

Carina Olsson

Min Martinsson ...

Förhistoria

Det finns en förhistoria till min text ”Min Martinsson”, som kan vara värd att berätta, och den utspelar sig, när Harry Martinson-sällskapets årshögtid passande nog hölls i Klockrike i närheten av Linköping. En av programpunkterna är särskilt minnesvärd: en i sammanhanget mycket ung man – de flesta som är engagerade i de litterära sällskapen har nått ”mogen ålder” (en del av oss mer än det!) – höll ett föredrag, som verkligen imponerade på oss åhörare: inte bara kunnigt i sak, utan med **en stark känsla för det djupare innehållet** i Harry Martinsons tankevärld. Vi var många som efteråt talade mycket om just den programpunkten.

Vid frukosten dagen efter råkade jag hamna mitt emot den unge föredragshållaren, som alltså fått mycket uppskattning för sin insats föregående dag. Som oftast vid ett frukostbord var det ganska tyst. Men efter en stunds tystnad tittade den unge mannen allvarligt på mig och frågade: ”Vilken var din ingång till Harry Martinson?” Just precis så lät den oväntade frågan. Jag blev ganska ”ställd” – hade aldrig tidigare funderat i de banorna, så jag antar, att jag svarade något litet vagt.

Men frågan lämnade mig inte, den låg och skavde, och svaret växte fram så småningom. Så här får du äntligen svar på din oväntade fråga, Semir’ – sedan flera år var mycket uppskattade ordförande i det fina Harry Martinson-sällskapet! Detta är de texter, som framför allt var ”min ingång till Harry Martinson”!

Min Martinsson ...

...är det lilla sockenbarnet Martin i Nässlorna Blomma med de stora, tunga, klossiga träskorna – inga lätta, ”eleganta” sommarträskor, inte – utan tunga ”klumpar”, som nästan omsluter, ja ”fångslar” hela den lilla barnafoten. Säkert var de tillyxade av någon byskomakare, kanske rent av en snickare. – ÅH, ÅH – som Harry Martinson kunde skildra den förfärliga smärtan, ja pinan, när den lille pojken gång på gång med de klossiga träskorna sparkar upp såren i den tunna huden på de redan såriga anklarna!! Man **KÄNNER** den **förfärliga** smärtan och fryser in i mörket och nästan svär med i lille Martins förbannelser över sin fattiga, plågade tillvaro!

Det var i den skildringen jag första gången **KÄNDE och upplevde** Harry Martinsons språkliga mästerskap!

...men min Martinson är också den unge mannen, som sitter vid den sommarstilla, ”lövsjögskogsbebransade sjön” – kanske sjön Im-meln, Harry Martinsons ”första ocean”. Det är där jag alltid tänkt mig, att denna scen utspelas. Det är trolsk juninatt – som aldrig blir av, ”liknar mest en daggig dag” – och så ser han korna komma ner till den stilla sjön för att dricka. Det verkar så stilla och fint. Men för mig har det alltid varit något skrämmande över denna scen, ja, också över de ”konstiga”, ljusa, nordiska sommarnätterna, som ju också troddes vara fulla av ”farligheter”. Varför är korna så tysta? Vad är det de stirrar på?? Varför måste det speciellt markeras, att deras ögon är gröna – gröna som hos den fruktade ”Skogsfrun” – i Harry Martinsons hembygd kallad ”Skosnuan” – hon den vackra som i Göingeskogarna lockade till sig manfolk och förde eller kollrade bort dem, så att de när de återvände – OM de alls återvände! – var helt ”förvända”.

MEN i de sista raderna i denna korta, men så innehållsrika dikt – *Kväll in inlandet* – låter Martinson oss möta den goda, generös natur, som Martinson ofta hyllade:

Och insjön håller till allas munnar sin jättesked

Alla är välkomna att ta del av naturens goda, flödande rikedom! Det vill säga så länge vi människor förstår att vårda naturen, att låta den leva – INTE föröda den, inte suga ut den!

MEN det förstod människorna inte! Och resultatet av människans egoism och oförstånd skildrar min ”tredje” Martinson i sitt allra största mästerverk *Aniara* – en framtids-vision, som nästan verkar framdrömd i en skräckvision ”halvt som i sovande, halvt som i vakande” - såsom Gustaf Fröding drömde fram sin *Sagan om Graal*. Jorden är förödd, människorna – de som ännu lever – måste evakueras, och Martinson låter oss i 103 helt olika ”sånger” följa en grupp människor från den förödda jorden ut i rymden till en säker planet – TROR man! Men i stället hamnar Aniara ur kurs – liksom människorna på jorden på sitt sätt har hamnat ur kurs – och kommer att fortsätta vidare och vidare ut i den tomma rymden i evigheters evighet, utan ”mål och menig för sin färd”, för att citera Harry Martinsons goda vän Karin Boye.

Tre diktverk, som jag ofta återvänder till, så fyllda av ”min” Martinson, men så helt olika, som verkligen belyser bredden och djupet hos ett av Sveriges rikaste författarskap! Min glädje blev därför stor, när det år 2019 meddelades, att namn ur Aniara skulle få ge namn åt både en nyupptäckt stjärna och en planet! Stjärnan långt därute i rymden bär numer namnet **Aniara** och planeten, som cirklar runt den, bär namnet **Isagel**. I den rymd där rymdskeppet Aniara försvann, svävar nu för alltid stjärnan Aniara och dess planet Isagel!

*Disa Lundgren, Ledamot i styrelsen för Harry Martinson-sällskapet
dg.lundgren@telia.com*

Det finns ett skydd mot nästan allt

Ett återkommande inslag vid Lyckå kammarmusikfestival är *Tankar vid havet*, ett samtal inför publik. Den fjärde september samtalade Håkan Lennerstad med Johan Svedjedal om Harry Martinson i båtbyggerverkstaden i Slup- och barkasskjulet på Stumholmen i Karlskrona.

Johan Svedjedal presenterade sig med att inleda med orden: - ”Det är kanske lite fräckt att komma till Blekinge och prata om Harry Martinson när jag själv kommer från Uppsala”. Svedjedal arbetar med en biografi om Harry Martinson och den beräknas tryckas och ges ut nästa år eller våren 2023. Valet av Martinson har flera förklaringar. För det första fanns det ingen biografi om honom som har ett helhetsgrepp och som litteraturforskare vill han förvalta litteraturen genom att forska och ta ett helhetsgrepp. Sonja Erfurths biografi har en betoning på rent biografiska fakta. För det andra halkade Svedjedal in på Martinson när han skrev biografien om

Karin Boye. För det tredje uppmanades och uppmuntrades han av Paulina Helgesson på Litteraturbanken att ge sig på uppgiften.

Men den stora avgörande anledningen att skriva biografien är en beundran för Martinson. ”Hur kunde han så mycket?”. Visserligen läste han mycket och man kan säga att han gick i livets skola på landsbygden, och ofta tillsammans med kvinnorna. Han lärde sig iakttå naturen, förmådde leva sig in i andra och se världen med andras ögon och blev så småningom en noggrann iakttagare, vilket visas bland annat i hans naturessäer med närbilder av naturen sammanknutna med filosofiska funderingar. Något som Svedjedal lyfte fram var Martinsons vittomfattande insikter i teknikens miljöpåverkan på jorden och hans civilisationskritik som kommer till uttryck i verken *Aniara*, *Verklighet till döds* och *Den förlorade jaguaren*.

Enligt Svedjedal finns det en ambivalens hos Martinson när det gäller tekniken. Den negativa aspekten med maskiner som förslavar människan med hjälp av ishjärtade tekniker som tjänar kapitalismens utsugning av jorden. Samtidigt finns en positiv sida där Martinson öppnar sig mot nya tekniska uppfinningar, till exempel radion, och tillsammans med Ebbe Linde grundar de två en solmaskinsförening. Martinsons miljömedvetenhet var före sin tid och tyvärr uppfattades han som en konservativ gnällspik. Ett exempel är hans intresse för vattenvård och kritik mot vattentoaletter som förorenade sjöar och hav och borde enligt honom bytas ut mot torrtoaletter. Den kritiken kom i en tid när människor gladdes åt att få bo i moderna bostäder med alla moderniteter. Martinson förstod före många andra att göra en global analys av läget och insåg att jordens resurser är begränsade. Han insåg också att människan har en stor skuld i förödelsen och som det står i *Aniara* sång 26:

*Det finnes skydd mot nästan allt som är
mot eld och skador genom storm och köld
ja, räkna upp vad slag som tänkas kan.
Men det finns inget skydd mot människan.*

På en fråga till Svedjedal om det var något som överraskat honom under arbetet med biografien, svarar han att myten om att Martinson skulle ha varit en bortglömd författare på 1960-talet och framåt stämmer inte. Martinson ville däremot vara fri och inte organiserad. *Aniara* var ett skarpt inlägg och Martinson ville att vi ska lämna världen lite bättre efter oss.

Irmeli Romo

Gästerna i Alltidhult

I en liten skrift sammanställd av Bertil Palmqvist berättar Harry Martinson om byskolan i Näbbeboda, där han med Karl Johan Staaf som lärare gick åren 1914–15. Han skriver i ”Nässlorna blomma” hur han där för första gången på länge hittat något som kändes som ett hem. Martinson ser denne säregne pedagog: ”... då tycker jag mig sitta i en världsskola, en väldig byggnad pålad i världsdelen. Stav går och känner på den kallnade kaminen och säger ’här är kallt, barn, ta och öppna fönstren mot Stilla havet!’” Snabbt kopplar han upp en förbindelse mellan den lilla och den stora världen. Palmqvist skriver att på något sätt är Staaf som en slags kinesisk vishetslärare.

Martinson började sin skolgång i Alltidhult, en av Sveriges första folkskolor. Där gick han i 100 dagar 1914, då han bodde i Tollene gård (dagens Alltidhult) nära skolan och beskriven i ”Nässlorna blomma”. Skolan sköts idag av Intresseföreningen för Alltidshults by och gamla skolrote. Föreningen utser varje år tre stipendiater att bo och arbeta där. Ett av stipendierna tilldelades i år Maiping Chen, som bodde i skolan med sin fru Anna Gustafsson Chen. Maiping översatte där ett antal dikter av Martinson till kinesiska. Deras vistelse fick en ovanligt bred uppmärksamhet i såväl BLT som Sydöstran under rubriker som ”Maiping Chen: från förbjuden tidskrift (”i Kina”) till uppträckt av Harry Martinson” och ”Gästerna i Alltidhult har Sverige och Kina för ögonen”. Båda är kända översättare som kämpar för att föra det svenska och kinesiska närmare varandra kulturellt. Deras vistelse blev en händelse som illustrerar vad som också har en särskild bäring för Martinsons strävanden: att genom sitt språk vara så förbunden med just det svenska språket och samtidigt i sitt varande och tänkande ge uttryck för en genuin världsgemenskap - och då gärna den kinesiska och östasiatiska visdomen.

Återigen nya översättningar!

Aniara är det i särklass mest översatta verket av Harry Martinson. Det är inte förvånande. Mindre känt är att vi i Sverige har några officiella minoritetsspråk. Ett är finskan som redan har sin version

av Aniara men i Norrbotten finns också ett språk släkt med finskan, meänkieli. En av Sällskapetets medlemmar och entusiastisk Martinsonvän är Bengt Pohjanen som till jubileumsåret 2004 anmälde att han ville inleda detta märkesår genom att framför delar av Aniara i Hedenäsens kyrka den 1 januari 2004. Så blev också fallet. 2020 överraskar på nytt BP med att berätta att han nu börjat översätta Aniara till meänkieli. I löpande kontakter visar han hur projektet fortsätter. Efter årets digitala årsstämma i Göteborg följer enligt sedan etablerade rutiner årsmötet 2022 i "hemmahamnen" Jäms-hög. Var det skall äga rum 2023 är ännu en öppen fråga. Vore det möjligt att för första gången lägga Majdagarna med årsmötet i Norrbotten/Västerbotten och uppmärksamma hur Aniara då presenteras på meänkieli? Sara kulturhus är en nytillkommen möjlig mötesplats. Kanske styrelsen kan ta upp frågan för diskussion när olika alternativ provas.

Göran Bäckstrand

Notiser

Resa i Harry Martinson-land

Nu kan vi följa Harry Martinsons liv i Blekinge på en digital litteraturkarta. Gå till Litteraturbanken.se eller Litteraturkartan.se, eller använd länken nedan. När man kommer till kartan över Blekinge kan man klicka på olika punkter så kallade "pluppar" och få läsa om olika platser med anknytning till Harry Martinson och kunna följa länkar till texter i Litteraturbanken.

<https://litteraturbanken.se/litteraturkartan>

Parnass

De litterära sällskapets tidskrift *Parnass* har kommit ut med ett nytt nummer nr.3 2021. I den kan man läsa att Thomas Tidholm har av Biblioteksförningen tilldelats Aniarapriset för sin samlade produktion.

Förundran mellan sol och jord

Rosornas röda kronblad trillar ner i gräsmattan och fågelbadet. Koltrasten sjunger sin revirsång uppe från takåsen. Jag sitter med trädgårdsspaden i handen och gräver försiktigt i rabatten. En daggmask slingrar iväg, den underjordiska bonden som Harry Martinson förärat en dikt:

*"Vem vördar daggmasken,
odlaren djupt under gräsen i jordens mull.
Han håller jorden i förvandling.
Han arbetar helt fylld av mull.
Han är den undre, den nedre bonden
.....
Vem vördar honom,
den djupe, den lugne odlaren,
den evige grå lille bonden i jordens mull."*

Jorden på min spade är fylld av andra idoga arbetare, mikrober (bakterier, svampar, alger, urdjur) osynliga för våra ögon. En deciliter, ungefär vad som finns på spaden, rymmer 500 miljoner små encelliga varelser. Snart kommer de att ta hand om de nedfallna rosbladen.

(Amerikanerna lär ha skickat en farkost till Mars för att leta mikrober.)

Solen bränner i ryggen. Sommarsolen, som vi längtat efter denna evighetslånga pandemivinter, har kommit med förväntningar om i dubbel bemärkelse ljusare tider.

Det finns två program på SVT som har uppnått evighetsstatus efter att försök att ta bort dem mötts av massiva opinionsstormar: Kalle Ankas julfilm och solfilmen som visar solens uppgång och nedgång. Den sänds sedan 1963 en gång i veckan från vintersolståndet fram till sommarsolståndet. Filmen tecknades av Sverker Lund och det är också han som gäspar och suckar i filmen.

Men solen går ju varken upp eller ner, det fick vi lära oss i skolan. Det är bara som det ser ut när vi står här på vårt klot, men allt är väldigt snurrigt. Jorden roterar kring sin egen lutande axel, vid ekvatorn är hastigheten 1674 km i timmen. dessutom far vi runt den stjärna vi kallar sol med en hastighet av över 100 000 km i tim-

men. En av 400 miljarder stjärnor i vår galax Vintergatan, en galax av de 100 miljarder som lär finns i universum. Galaxerna roterar naturligtvis också. Vi blir inte åksjuka men av siffrorna infinner sig en lätt yrsel.

Harry Martinson diktar i Aniara:

*”Hur väldig är ej rymden,
hur mäktig ej dess gåta,
hur liten inte jag.”*

Ljuset från solen som bränner på min rygg har färdats i åtta minuter. Av flera praktiska skäl är det omöjligt för mig att färdas i motsatt riktning. Men kunde jag sätta mig i bilen och hålla högsta lagliga hastighet 110 km/h, skulle det ta 155 år, under förutsättning att jag kör dygnet om, utan kaffe- eller kissepaus.

Solen står som den gudomliga inkarnationen för många kulturer genom historien. Raden av solgudar kan göras lång: Utu i sumeriska riket, Ra i Egypten, Surya i äldsta indiska religionen, Amaterasu i Japan, Inti hos Inkafolket, Apollon i den grekiska mytologin, Beivve i samisk religion, Sol i Norden...

Kring gudarna skapades myter, legender och sagor. På sina håll byggdes tempel till deras ära, konstföremål skapades...

Även i senare tid när konsten inte står i religionens tjänst har solen fascinerat konstnärer. Otaliga är de tavlor med soluppgångar och solnedgångar som skapats genom åren. En speciell tavla Claude Monets *Impression solei levant* gav namn åt en ny konstriktning i slutet av 1800-talet, impressionismen.

Nu står jag här, under den efterlängtrade sommarsolen, på vårt snurrande klot, och inser förundrat att både mikrober och en stjärna är förutsättningar för våra liv och för talgoxen som glatt och obekymrat plaskar runt i fågelbadets rosenvatten. En humla, av Martinson kallad blommornas starke grovarbetare, brummar godmodigt förbi. Längre var humlan en aerodynamisk gåta. Med den kroppen och de små vingarna vore det omöjligt att flyga. Men humlorna fortsatte flyga för de visste inte att de inte kunde. Något kan vi lära av både talgoxen och humlan.

Jan Å Persson

Sin egen, sig själv, en spegel

”I sommarens mitt var blomman sig själv” skriver Harry Martinson i dikten ”Sommaren” och fortsätter ”hennes vingslag var sommar”.¹ Jag tar beskrivningen till mig utan återhållsamhet. Men jag ser den också som något av en motsägelse. Istället för två påståenden som står jämsides eller följer på varandra förefaller de som två transparenta bilder där den ena lagts ovanpå den andra. Jag ser båda samtidigt; de hör samman men är likväl oförenliga. Blomman varande sig själv – är hennes vingslag hennes egna? De är inte sommarens men de *är* ändå sommar. Är hon då sig själv? *Var* är hon sig själv? Mitt i sommarens, säger Martinson. Hur är hon då sig själv? Som sommarblomma. Vad innebär det för henne? Och vad innefattar en sommarens blomma för oss? Har en blomma vingar? Att dess kronblad kan tolkas som vingar och blomningens olika stadier som vingslag syns fullt rimligt.

Låt mig ta ett steg bakåt och stanna vid den första diktraden: ”I sommarens mitt var blomman sig själv”. Därifrån vill jag gå vidare till dikten ”Sommarspel”. Där, berättar Martinson, ”var sommarn hos sig. | Var hos sig själv i sitt eget liv, | var i sitt gröna hem.”² Hans uttrycksätt kan kanske synas en smula underligt – vi hör sällan någon tala på det viset. Men inte underligt märkligt. Kanske hellre *underligt* då det låter oss skymta ett särskilt sätt att se. I dikten berättar han vad han såg och upplevde ”i sommarens gröna bana”. Där fanns solen, vallmon och gräshoppan. Där fanns värmen, blomningen, insekternas musik. Där fanns den omfångsrika grönskan. Där var sommarens hemma, i sig själv. Där levde den sitt eget liv. I dikten ”I sommarens” skriver han om ”ängar där somrar bo”.³ I dikten ”Barndomens skog” får vi lära att sommarens till och med har en egen socken. Och därmed också egna skogar – i dessa leker livet.⁴

I dikten ”Om sommarens” berättar Martinson, förvissad, ”är livet fullt sysselsatt | med att vara vad det är: ett paradisförsök”.⁵ Blåbär

¹ ur ”Sommaren” i *Cikada*, s 66

² ur ”Sommarspel” i *Cikada*, s 80

³ ur ”I sommarens” i *Vildbuketten*, s 99

⁴ ur ”Barndomens skog” i *Vildbuketten*, s 28

⁵ ur ”Om sommarens” i *De tusen dikternas bok*, s 75

och smultron och insjöns vatten väljer han som symboler för det paradisiska. Om sommaren kan vi leva lite mer trösterikt. När han i en annan dikt beskriver ett besök i ett jordiskt paradiset är det försommargrönt med fågelsång och mild vind som svepande rör i gräset. ”En gång kom jag till paradiset. Det var tomt. En övergiven by i en avlägsen lövskog.”⁶

Han söker efter en slags övertygelse och om sommaren blir den synlig i de enkla stunderna och i lugnet. Han finner stämning, må vara att den ger ”en skör och bräcklig trygghet.”⁷ ”Sommarkvällen skänker sig själv | trygghet i sin stillnad.”⁸ Kvällen finner det trygga i sig själv. Vi kan ta del. Vi kan göra detsamma: stillna.

I dikten ”Näckrosvattnet” skriver han: ”Insjöns stillhet är en stund sin egen.”⁹ Det är något av trolsk stämning i den bilden. Stillheten kan visserligen brytas emellanåt, men dess lugn och väsen finns där alltid, oavsett. Martinson har ett otal spegelblanka sjöar i sin diktning vilka tillfälligt störs av vindilar, insekter och fåglar, ja, av själva åren.¹⁰ De får då en bucklig yta och lämnar ifrån sig deformerade reflektioner och ytmönster. Men stillheten som sådan är inget som tas ifrån sjön.

Om sommaren kan vara i sig själv kan detsamma sägas gälla för landskapet. Oftast är det inget som ens behöver nämnas för att förstås – landskapet är sig självt, helt enkelt bara är, och vi kan, om vi bara ger akt, vara ett med det. Sålunda kan ”landskapet måla sig själv” som Martinson berättar i dikten ”Panoramats”. Med milsvid utsikt i solnedgången ser han hur det går till,¹¹ väl medveten om att hans ”inbillning förtrollas.”¹²

Martinson tycks förmedla insikten om att vara i sig själv inte handlar om att vara sig själv nog. Att det istället handlar om självförankring. ”Du bär dig själv med dig” påminner han i dikten ”För

⁶ ur ”En gång kom jag till paradiset” i *De tusen dikternas bok*, s 89

⁷ ur ”En vattenstängel” i *De tusen dikternas bok*, s 170

⁸ ur ”Sommarkvällen skänker” i *De tusen dikternas bok*, s 154

⁹ ur ”Näckrosvattnet” i *De tusen dikternas bok*, s 71

¹⁰ ur ”När dyningen stillnade ner” i *De tusen dikternas bok*, s 81

¹¹ ur ”Panoramats” i *De tusen dikternas bok*, s 55

¹² ur ”Från åsens krön” i *De tusen dikternas bok*, s 34

eller emot”¹³ Vi kommer inte undan oss själva. Bättre då att försöka känna oss själva: ”Här levde en tid som en gång var din” skriver han i dikten ”Gammal gårdsgårdsorm”.¹⁴ Jag tar det som något av en uppmaning att inte bara lägga bakom medan vi så skyndsamt är på väg framåt. Hellre då stanna upp och känna igen, föreställa oss hur och vad. Genom att applicera ett perspektiv över den tid vi hittills har levat, var vi har varit, kan vi bättre betrakta var vi befinner oss. Då kan vi om möjligt få upp ögonen för ”de levande dagarna | då livet är sin bild”.¹⁵ Något som ger förvisning. Rent av tröst då vi behöver. Det raderar det första o:et i oro; vi lämnas i ro.

Martinson beskriver en häst, med sorgsna, glänsande ögon som ”en som vet livet”.¹⁶ Att veta livet är något annat och har en annan dimension än att veta hur livet är eller kan vara. Att veta livet innefattar att man har upplevt och därmed har sin egen erfarenhet att lita till när man vet. När man vet livet har man förenat det man upplevt genom sina sinnen och sin kropp med det intellektuella, men detta har inte skett som en medveten handling. Föreningen kan man inte med avsikt frammana eller nå fram till, den ligger bortom vår styrande förmåga. Legeringen blir ytterst stark, den är varaktig och vidlyftig. Med den har en ny dimension kommit till och blivit förnimbar. Martinson söker förklara ”mänskans sammansatta styrka. | Inlevelsen är hennes sanna väg. | Insikten hennes fjärran mål.”¹⁷

Denna dimension innefattar insikter inte bara om livet men också om döden. I poesins form får de fäste utan att det bekymrar eller bördar oss. Vi kan förlika oss med vår begränsning och vår död. I dikten ”Inget mänskligt härskar” formulerar Martinson sig kring detta. ”I det snart övergående | lever vi och dör. [...] | Kort är den tid | när vi skyndar, skymtar och upphör.”¹⁸

¹³ ur ”För eller emot” i *De tusen dikternas bok*, s 17

¹⁴ ur ”Gammal gårdsgårdsorm” i *De tusen dikternas bok*, s 18

¹⁵ ur ”Skönhet I” i *Vildbuketten*, s 10

¹⁶ ur ”Blad 2” i *Vildbuketten*, s 48

¹⁷ ur ”Att se sitt eget liv” i *De tusen dikternas bok*, s 179

¹⁸ ur ”Inget mänskligt härskar” i *De tusen dikternas bok*, s 87

¹⁹ ur ”Vita liknelser trängs” i *De tusen dikternas bok*, s 35

De dikter och essäer där fältpoeten Martinson förmedlar närstudier av ängens artrikedom är många. Genom sitt betraktande visar han oss livets kamp och livets enkelhet. För många av de småkryp han presenterar är livet skört och kort – för en del varar det bara en sommar, för andra är detta deras sista dag. Det är väl värt att jämföra med vårt eget livsperspektiv.

Vid flera tillfällen tycks Martinson ”skymta allting i allt”.¹⁹ I en släpig solnedgång vänder han sig om och ser ”tillbaka mot det som alltid är”.²⁰ *Ett allt i ett alltid* – inte tydligt definierat men just i läsningens ögonblick givet, alls inte svårfångat trots sin storhet, sin allomfattlighet; ”någonting finns som uppehåller sig med allt | och sysslar med allt. | Det behärskar varje labyrint som är. | Det blir inte bara en gångstig i dig.”²¹

I dikten ”Det finns en ensamhetens gångstig” förmedlar han oss en invit från en fjärl: att bli sommarfritt förlorade ”där sommarn har sitt lätta väsen”. Vi kan då helt enkelt ”vara sommar”.²² Så som blommans vingslag i denna essäs inledande dikt blir då våra steg och rörelser sommar. Kanhända också våra tankar. Vad innebär och innefattar det? Frågorna återkommer: Är vi då oss själva? Är vi i oss själva?

Lena Peterson Engseth

Litteratur

Martinson, Harry, Cikada: dikter, Bonnier, Stockholm, 1953

Martinson, Harry, De tusen dikternas bok, efterlämnade dikter, Bonnier, Stockholm, 2004

Martinson, Harry, Vildbuketten: naturdikter, Bonnier, Stockholm, 1965

²⁰ ur ”En stund varje kväll” i *De tusen dikternas bok*, s 25

²¹ ur ”Det mesta av allt” i *Cikada*, s 78

²² ur ”Det finns en ensamhetens gångstig” i *De tusen dikternas bok*, s 169

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

Styrelse 2021/2022

Ordförande

Semir Susic

Alabasterv. 5, 168 61 Bromma

076 25 26 763 | semirusic@gmail.com

Övriga styrelseledamöter

Disa Lundgren

Mäster Jörgensg. 6C, 291 53 Kristianstad

0725 094890 | dg.lundgren@telia.com

Anders Franck

Sörensens Gata 14, 416 79 Göteborg

070 855 50 90 | anders.franck@outlook.com

Paulina Helgeson

Toltorpsgatan 50 A, 431 39 Mölndal

070 314 40 13 | paulina.h@telia.com

Johnny Karlsson

Pressaregatan 29, 293 39 Olofström

0705 62 76 39 | info@holjebok.se

Irmeli Romo

Fortifikationsgatan 11A, 371 31 Karlskrona

070 302 56 74 | irmeli.romo@gmail.com

Bengt Bejmar

Finkvägen 3, 293 72 Jämshög

0454 464 53 | bengt.bejmar@oktv.se

Carina Olsson

Seglaregatan 4, 415 57 Göteborg

070 755 52 99 | carina.olssonw@gmail.com

Eva Risberg

Wargentinsg. 5E, 112 29 Stockholm

070 59 29 912 | evarisberg04@hotmail.com

Styrelsesuppleanter

Adam Bergström

Klövervägen 10, 167 53 Bromma

070 396 02 09 | adam@familjenbergstrom.se

Christer Nielsen

Växjövägen 70, 342 61 Moheda

070 268 56 65 | nyelund@hotmail.com

Stefan Edman

Almvägen 10, 459 31 Ljungskile

0522 222 27 | st.edman@telia.com

Lena Havland Erlandson

Odengatan 34, 113 51 Stockholm

070 812 15 73 | lena.havland@spray.se

Åke Widfeldt

Trestegsvägen 8, 514 31 Tranemo

070 665 16 87 | ake.widfeldt@telia.com

Malin Häggblad

Högalidsgatan 4, 681 52 Kristinehamn

070 266 82 57 | malin.haggblad@yahoo.se

Martin Bagge

Lilla Risåsgatan 25, 413 04 Göteborg

073 678 78 27 | martin.bagge@comhem.se

Dan Sjögren

Norra Liden 31, 411 18 GÖTEBORG

070 333 36 88 | danhugosjogren@gmail.com

Doris

Harry Martinson-sällskapets medlemstidskrift

Utkommer två gånger om året, vår och höst.

Bidrag sänds till:

Irmeli Romo, Fortifikationsgatan 11 A, 371 31 Karlskrona

irmeli.romo@gmail.com | Tel. 070-302 56 74

Redaktör: Irmeli Romo

Doris produceras hos Pernillas Grafiska i Blekinge AB i Mörrum.

ISSN 2002-7710

Kansli:

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

c/o Jämshögs folkhögskola, Kulltorpsvägen 2, 293 72 Jämshög

Tel. 0454-463 40. Fax 0454-492 41

info@jamshog.org

Bankgiro 5662-5890

Swishnummer 1230970798

Hemsida: www.harrymartinson.se

Se även <http://harrymartinsonitiden.blogspot.com>

Facebook: <https://www.facebook.com/groups/249807371762727>

och <https://www.facebook.com/harrymartinsonsallskapet>

Så här blir du medlem i Sällskapet:

Årsavgiften är

225 kr för enskild medlem (erhåller sällskapets årsbok)

(För boende i utlandet är avgiften 325 kr)

50 kr för familjemedlem.

Mejla till info@jamshog.org eller skicka vanlig post till adressen ovan.

Sätt samtidigt in avgiften på bankgiro 5662 – 5890

eller swisha 1230970798.

Glöm inte att uppgge namn och adress, gärna via mejl.

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPETS

STOCKHOLMSGRUPP

Kontaktpersoner:

Adam Bergström

Klövervägen 10, 167 53 BROMMA

Tel. 070-396 02 09 | adam@familjenbergstrom.se

Maude Fröberg

Siljansvägen 9, 120 57 ÅRSTA

Tel. 08-452 47 06 | amaude.froberg@gmail.com

Göran Bäckstrand

backstrandg@gmail.com

Tel. 08-766 40 05; 073/441 25 86